

5. Кримінальний кодекс УРСР // М.: Друкарня Вукопспілки, 1922. – 62 с.
6. Кримінальний кодекс УРСР. – Х.: Юридичне видавництво Нарком'юсту УРСР, 1927. – 108 с.
7. Кримінальний кодекс України: Затв. Законом Української РСР від 28 грудня 1960 р. // Кодекси України. – Кн. 3. – К.: Юрінком Інтер, 1998.
8. Римське право: підруч. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. – 2-ге вид. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 528 с.
9. Трофанчук Г. І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г. І. Трофанчук. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 384 с.

УДК 342.5

ЄВДОКИМОВ Юрій

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОСНОВНИХ ІНСТИТУТІВ ДЕРЖАВИ

Сьогодні в Україні, в умовах довготривалої кризи, державні інститути, що здійснюють організаційні і функціоналі аспекти управління, не мають достатнього ефекту від виконання своїх функцій. Причина того, застаріла організаційна структура, надмірна бюрократія, протиріччя в законодавстві. Однак, в результаті процесу інтеграції України до європейської спільноти, розвиток державної системи управління неможливий, якщо не застосовувати новітні форми, способи та методи діяльності державних структур. Робота державних інститутів дедалі більше має спрямовуватись на трансформацію світоглядних підходів, розширення взаємодії між інститутами. Сьогодні, в умовах кризи, коли прийняття рішення має визначати долю країни, аналіз взаємодії інститутів є надзвичайно актуальним.

З моменту заснування незалежної України, інститути держави потребують детального аналізу, в тому числі не знімається питання про відносини між парламентом і президентом, незважаючи на те, що Конституція України, регулює компетенції і повноваження між цими інститутами. Але практика показує об'єктивну необхідність прийняття окремих конституційних законів про правовий статус парламенту, уряду і президента та інших інститутів держави, де будуть виписані норми щодо подальшого зміцнення взаєморозуміння і удосконалення відносин між усіма інститутами держави.

Питанням взаємодії органів держави приділено досить багато уваги. Дослідженнями даного питання та функціонування окремих державних інститутів займалися такі вчені, як О. Городецький, І. Залюбовська, А. Крусян, В. Мельниченко, Є. Ольховський, Н. Плахотнюк, М. Серебро, І. Словська, В. Тацій, Ю. Тодика, О. Харитонova, В. Яворський тощо. Разом з тим у сучасних умовах науковий інтерес до цих проблем зростає.

Поняття «інститут держави» дає можливість уявити державну організацію як систему інститутів, вельми різних, але зв'язаних між собою і

таких, що піддаються науковій типології. Ці інститути охоплюють всі сторони і варіанти державної організації, а не тільки органи держави, оскільки устрій і функціонування держави не зводиться до інституційної характеристики її органів. Відповідно до структурно-функціонального принципу інститути держави можна поділити на: організаційні (інститут президента, інститут парламенту та ін.); функціональні (інститут референдуму, інститут адміністративного контролю, інститут державної влади та ін.). В умовах сучасних перетворень саме організаційні інститути потребують дослідження проблематики взаємозв'язків між ними.

Розвиток держави в першу чергу вимагає реформування державних інституцій з метою підвищення ефективності їх роботи, та привнесення нового підходу для затвердження регулюючими органами структурних змін між усіма державними органами та органами місцевого самоврядування. Конституція України встановлює загальні принципи і функціонування державного апарату, але існує розподіл повноважень між різними гілками та рівнями влади і визначає чіткі правила взаємодії між ними. В редакції Основного Закону України 1996 р. було закладено норми, присвячені статусу Президента України, що частково мали загальний характер і залишалася широка можливість для тлумачення, яке загрожувало фактичним виходом глави держави за межі визначеної компетенції [1]. Виникала необхідність чіткого визначення організації та функціонування інституту глави держави, його компетенції, його впливу на різні сфери суспільного життя, залежно від його взаємовідносин з парламентом, урядом, політичними партіями, судовою системою, можливості реалізації вимог Основного Закону держави в умовах втілення в життя принципу поділу влади [2, с. 86].

Вивчення правового статусу голови держави і його відносин з парламентом та урядом багато в чому пов'язано з їх тісною співпрацею. Наприклад, з одного боку, є загальнонаціональний представницький орган, повноваження якого можуть бути припинені главою держави в окреслених законом випадках. З іншого – парламент може достроково припинити повноваження Президента (окрім суто об'єктивних підстав, таких як смерть або стан здоров'я) внаслідок процедури імпічменту. Крім того, в українській політиці з'явилися полярні ставлення до державних органів. Дехто надає державним органам особливу довіру та сліпо вірить в їх необхідність в такому співвідношенні, а дехто навпаки, повністю заперечує їх позитивну роль та спроможність виконувати свої зобов'язання. Тому важливим питанням залишається ефективність механізму державного функціонування, співвідношення та форми взаємодії таких державних органів, як парламент та Президент.

Крім того, існує коло президентських повноважень, які повинні бути реалізовані спільно з парламентом, наприклад, на призначення вищих

державних посадовців у виконавчій владі, що потребує згоди та високої взаємної довіри на благо суспільства. Президентське право законодавчої ініціативи, слід також розглядати як важливу форму взаємодії між президентом і парламентом. Проте, Президент має можливість втручатися без контролю на свій розсуд, навіть зловживати цим правом. Така ситуація не сприяє взаєморозумінню і ефективній співпраці між парламентом і Президентом. Тому слід продовжувати вивчати та розробляти нові форми співпраці між цими інституціями, щоб забезпечити ефективну співпрацю між ними.

Підвищення значущості однієї з гілок, шляхом обмеження або розширення повноважень законодавчого органу, або призведе до підконтрольності або навпаки незалежності повноважень парламенту. Тільки в демократичній державі, забезпечується розумна взаємна діяльність усіх гілок влади [3, с. 87].

Відносини між виконавчою владою і парламентом визначаються формою державного правління. Так наприклад, як зазначає Є. Словська, «практика функціонування парламентської моделі державного правління передбачає номінальну участь Президента в організації уряду. Проте його права на достроковий розпуск Верховної Ради за пропозицією Кабінету Міністрів, окремі установчо-номінаційні, представницькі й законодавчі прерогативи, повноваження Головнокомандуючого посилюють правовий статус й вплив на перебіг державотворчих процесів» [3, с. 57]. Україна була до останнього часу президентсько-парламентською республікою, зараз внаслідок внесення змін до Конституції України стала парламентсько-президентською. Якщо раніше припускалася можливість втручання Президента у взаємовідносини парламенту і виконавчої влади, Президент при цьому відігравав досить значну роль, хоч і не був главою виконавчої влади, був главою держави і виступав від імені держави (ст. 102 Конституції) України [1], зараз ситуація суттєво змінилася.

Перерозподіл влади істотно змінило повноваження президента, парламенту і уряду. Відсутність впливу парламенту на виконавчу владу, призводить до використання останнім методів недемократичного управління, сприяють зростанню корупції, збільшення тіньової економіки, створення жаклих умов для життя суспільства. Налагодження співпраці між гілками влади та суміжних інституцій, єдина можливість встановлення єдиних правил для продуктивної діяльності усіх. Недостатня правова основа (наприклад, процесу народного волевиявлення) гальмує роботу як парламенту так і діяльність усіх процесів в державі. Досить значна кількість нормативно-правових актів, що регулюють виборчі процеси містять ряд проблем: – законодавчі акти містять суперечливі норми; – зміни вносяться непередумано, керуючись вигодою для окремих політичних сил; – у законодавстві немає уніфікованого підходу до тех-

нічних питань, пов'язаних із процедурою голосування. Існує думка, що для подолання цих явищ, слід створити єдину нормативну основу, котра об'єднає усі законодавчі норми у формі кодексу, що дозволить: – якісно покращити склад представницьких органів влади, піднявши прохідний бар'єр для блоків; – усунути авторитарний стиль керівництва партіями, запровадивши принцип персональної відповідальності народного депутата перед виборцями.

У правовій державі має чітко функціонувати поділ державної влади, що виключає можливість узурпації владних повноважень будь-яким державним органом або посадовою особою. Таким чином, кожна окрема гілка влади одержує можливість самостійно діяти в межах власної компетенції під свою відповідальність. Разом з тим між органами законодавчої, виконавчої та судової влади має спрацьовувати закріплений у конституційному законодавстві механізм взаємних стримувань і протидії. Значення цього положення не слід недооцінювати. Не можна не погодитися з В. Тацієм, який вважає, що нині потребують наукового опрацювання та переоцінення основні положення класичної концепції поділу влади з урахуванням сучасних політико-правових реалій України та досвіду адаптації так званої «м'якої моделі» співвідношення гілок влади в багатьох країнах Європи. На законодавчому рівні слід більш точно визначати права й обов'язки основних суб'єктів політичної системи. Особливого значення набувають ефективне й доступне судочинство, статус судової влади як остаточної правової інстанції, що виконує функцію арбітра між особою та державою з питань права, здійснення та захисту прав і свобод людини і громадянина. Особливу увагу треба приділити подальшому розробленню концепції верховенства права [4, с. 6].

Виходячи з цього, можна дійти висновку, що будь-яка інституція держави вимагає регулярного перегляду правових норм, що регулюють її діяльність та вирізняє серед інших інститутів. Для подолання проблем взаємодії інститутів держави, слід дотримуватися їх індивідуальності, тісної взаємодії між ними, проте без дублювання функцій інших та підбору висококваліфікованих кадрів, здатних свідомо виконувати свої зобов'язання.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – 64 с.
2. Ольховський Є. Проблеми взаємовідносин гілок влади в сучасних умовах / Є. Ольховський, Б. Ольховський // Вісник Академії правових наук України. – Х.: Право, 2007. – № 1(48). – С. 85–91.
3. Словська І. Є. Установчо-номінаційні повноваження Верховної Ради України / І. Є. Словська // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.]; МОМолодосьпорт України, НУ «ОЮА». – Одеса: Юрид. л-ра, 2012. – Вип. 68. – С. 55–60.

4. Тацій В. Я. Проблемы разбудови демократичної правової держави в Україні та завдання юридичної науки // Проблеми правового забезпечення економічної та соціальної політики в Україні: матер. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24–25 травня 2005 р.). – Х.: Нац. юрид. акад. України. 2005. – С. 3–10.

УДК 340.11

ЗАЛЮБОВСЬКА Алла

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Формування правової культури становить собою досить тривалий та не простий процес, характеризується значною кількістю об'єктивних факторів, що не залежать від бажання, поглядів, намірів особистості, тому його не можна швидко вирішити шляхом прийняття лише певних правових актів. Питання щодо чинників, які впливають на формування правової культури громадян є достатньо поширеним та багатоаспектним. Дана проблематика дискутується і до тепер, оскільки її вирішення має не аби яке значення. Саме від факторів, їхніх особливостей залежить правова культура кожної особистості та населення в цілому, а, відповідно, і стан розвитку та функціонування всіх сфер як суспільного, так і державного життя.

Тематика формування правової культури є досить дослідженою, однак потребує подальшого вивчення. Окремими питаннями формування правової культури присвячені праці таких науковців, як Головченко В., Данильян О., Дудченко В., Дзьобань О., Зайчук О., Козлітін В., Смілик А., Требін М. та ін. Процес формування правової культури завжди буде привертати до себе увагу, оскільки у світі все змінюється, відповідно, виникають нові явища, чинники, що впливають на становлення правової культури, правової свідомості кожної особистості.

Впливовими чинниками формування правової культури в умовах сьогодення являється рівень правової свідомості та правового виховання громадян, стан правозаконності й правопорядку в країні, соціальні, духовні, політичні та економічні фактори суспільного життя, правова соціалізація, процеси глобалізації, тощо. На нашу думку, найбільшого значення для становлення правової культури має правове виховання населення, від якого і залежатиме правова свідомість громадян, рівень правового порядку та законності, а також вагомий вплив сьогодні набувають глобалізаційні процеси.

Найважливішим соціальним інститутом у процесі формування правової культури виступає правове виховання. Поняття «правове виховання» є багатоманітним. Так, на думку Н. Оніщенка та О. Зайчука, правове виховання є цілеспрямованою, організованою, послідовною та систем-